

22.2.2007

Dnro 402/4/06

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Jari Pirjola

VUODEN 2006 PRESIDENTINVAALIEN ENNAKKOÄÄNESTYKSEN TOTEUTTAMINEN THAIMAASSA

1 KANTELU

Arvostelitte vuoden 2006 presidentinvaalien ennakkoäänestyksen toteuttamista Pattayalla, Thaimaassa. Kerroitte olleenne miehenne kanssa äänestämässä hotelli - - - 6.1.2006 heti vaalihuoneiston avauduttua kello 10 jälkeen. Tullessanne sisälle vaalihuoneistoon, siellä oli useita äänestäjiä ja viisi vaalitoimitsijaa. Kerroitte, että kaksi vaalitoimitsijaa "toitotti" useaan kertaan Tarja Halosen nimeä ja mainitsi samalla, että "tietysti häntä äänestetään". Muutamat äänestäjät huomauttivat tuolloin, etteivät vaalivirkailijat saa suorittaa äänestyspaikalla minkäänlaista vaalipropagandaa. Sen jälkeen Halosen nimeä ei mainittu. Mielestänne vaaleihin liittyneet järjestelyt loukkasivat äänestäjien oikeusturvaa.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Saadun selvityksen sisältö

3.1.1 Oikeusministeriön vaaliyksikön lausunto

Oikeusministeriön lausunnossa kiinnitetään huomiota vaalilain 56 §:ään, jonka mukaan ennakkoäänestyspaikassa tai sen välittömässä läheisyydessä ei saa äänestysaikana pitää puheita, julkipanna tai jakaa painettuja tai kirjoitettuja kehoituksia eikä muutoinkaan vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa äänestäjien vaalivapauteen. Äänestäminen ennakkoäänestyspaikassa on järjestettävä siten, että vaalisalaisuus säilyy. Saapuvilla olevien on noudatettava vaalitoimitsijan tai vaalitoimikunnan järjestyksen ylläpitämiseksi ja äänestyksen häiriöttömän kulun turvaamiseksi antamia määräyksiä.

Ministeriön vaaliohjeessa numero 5 "Ennakkoäänestys ulkomailla" käsitellään ennakkoäänestyksen järjestelyjä Suomen edustustoissa ja niiden toimipaikoissa. Ohjekirjan sivulla 29 käsitellään järjestyksen ylläpitoa ennakkoäänestyspaikassa. Ohjeen mukaan vaalitoimitsijan on huolehdittava siitä, että järjestys

ennakkoäänestyspaikassa ja sen välittömässä läheisyydessä säilyy moitteettomana ja vaalitoimitus sujuu häiriöttä. Äänestysaikana on erityisesti valvottava, ettei ennakkoäänestyspaikassa tai sen välittömässä läheisyydessä pidetä puheita eikä millään tavalla vaikuteta tai yritetä vaikuttaa vaalivapauteen. Mikäli määräyksiä tässä suhteessa rikotaan tai yritetään rikkoa, vaalitoimitsijan on heti poistettava häiritsijä ennakkoäänestyspaikasta tai sen liepeiltä. Vaalitoimitsijan on oikeusministeriön lausunnon mukaan pidettävä huoli siitä, että äänioikeuttaan jo käyttäneet poistuvat viipymättä ennakkoäänestyspaikan äänestystilasta.

Jos ennakkoäänestyksessä on tapahtunut jotain sellaista, mikä on vaikuttanut toimituksen säännölliseen kulkuun, vaalitoimitsijan on tehtävä siitä merkintä äänestäjistä pidettävään luetteloon.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan ennakkoäänestyksen yhteydessä Pattayalla äänestäjien häiriökäyttäytyminen oli viivyttänyt ennakkoäänestyksen toteuttamista ja vaalitoimitsijoiden aika oli kulunut paljon äänestäjien avustamiseen ja myös järjestyksen ylläpitämiseen, jolloin äänestäjät olivat joutuneet odottamaan. Oikeusministeriö toteaa saaneensa ulkoasiainministeriöltä tiedon, jonka mukaan Pattayan ennakkoäänestyspaikalla vaalitoimitsijat eivät olleet tehneet merkintää äänestäjistä pidettyyn luetteloon kantelijan kuvaamista tapahtumista.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan sikäli kuin jotkut vaalitoimitsijat olivat äänestäjien kuullen toistaneet ehdokkaan nimeä ennakkoäänestyspaikassa, ovat kyseiset vaalitoimitsijat käyttäytyneet viranomaisen asemalle sopimattomalla tavalla. Tällaisen käyttäytymisen ovat äänestäjät saattaneet oikeusministeriön mielestä kokea kantelussa kuvatulla tavalla yritykseksi vaikuttaa vaalivapauteen.

3.1.2

Ulkoasiainministeriön selvitys

Ulkoasiainministeriön selvityksessä todetaan, että "suoranaista selvitystä, missä mielessä ja kenen nimissä yhden ehdokkaan nimi oli äänestystilaisuudessa lausuttu, ei pystytä antamaan". Jotkut vaalivirkailijat myöntävät maininneensa nimiä normaaleissa keskusteluissa tuttaviansa kanssa, ei siis propagandamielessä. Vaalitoimitsijat pyritään kouluttamaan hyvin työtehtäväänsä mukaan lukien puolueettomana toimiminen äänestystilaisuudessa. Vaikka mitään merkittäviä häiriöitä ei äänestyspaikalla sattunutkaan, alkoholin vaikutuksen alaisten äänestäjien käyttäytyminen aiheutti ulkoasiainministeriön selvityksen mukaan kuitenkin lisätöitä järjestyksen ylläpitämiseksi.

Bangkokin suurlähetystön selvitys

Selvityksen mukaan Te olitte puhelimitse 12.1.2006 kertonut suurlähetystön selvityksen laatineelle A:lle jonkun Pattayan vaalitoimitsijan lausuneen toistamiseen Tarja Halosen nimen. A oli ottanut yhteyttä Pattayan

vaalivastaavaan, joka kertoi, että "joku ehkä oli leikkisästi maininnut Tarja Halosen nimen".

Selvityksessä todetaan, että monet äänestäjät olivat alkoholin vaikutuksen alaisia, eivätkä kyenneet täyttämään itse lähetekirjettä.

Vaalitoimitsijoiden selvitykset

B kertoo olleensa vaalitoimitsijana ensimmäisellä vaalikierroksella 6 - 7.1.2006. Hänen tehtäviinsä kuului äänestäjien opastaminen Hotelli - - - siipirakennuksessa sijainneeseen vaalihuoneistoon. B:llä ei ole tästä syystä havaintoja itse vaalihuoneiston tapahtumista äänestyksen aikana.

C kertoo olleensa vaalitoimitsijana ensimmäisen vaalikierroksen toisena ennakoäänestyspäivänä 7.1.2006. Hän toteaa, että " - - (kantelijan) kirjeessään mainitsemia puutteellisuuksia vaalijärjestelyissä en allekirjoita". Toisena vaalipäivänä kukaan ei C:n mukaan syylistynyt vaalipropagandaan.

Vaalivastaava toteaa olleensa nyt kyseessä olevassa ennakoäänestyspaikassa vaaleista vastuussa ollut vaalitoimitsija. Hän oli paikalla koko vaalitoimituksen ajan. Kukaan vaalitoimitsijoista ei hänen mukaansa "toitottanut" Tarja Halosen nimeä. Vaalivastaava sen sijaan kuuli, kun muutama äänestäjä mainitsi Halosen nimen. Hän myöntää itse käyttäneensä Halosen nimeä puhuessaan tuttavapariskunnan kanssa oven vieressä, kun he olivat lähdössä. Selvityksen mukaan myös toinen vaalivirkailija käytti Halosen nimeä puhuessaan tuttavien kanssa. Muut vaalivirkailijat eivät olleet vaalivastaavan selvityksen mukaan maininneet Halosen nimeä.

3.2

Kannanotto

Kantelussanne on kysymys lähinnä siitä, yritettiinkö Pattayan ennakoäänestyksen yhteydessä vaikuttaa äänestäjien vaalivapauteen vaalilain vastaisesti. Kantelussa on lisäksi kysymys siitä, hoitivatko vaalitoimitsijat tehtävänsä asianmukaisesti.

Ennakoäänestyspaikassa tai sen välittömässä läheisyydessä ei saa äänestysaikana pitää puheita, julkipanna tai jakaa painettuja tai kirjoitettuja kehotuksia eikä muutoinkaan vaikuttaa tai yrittää vaikuttaa äänestäjien vaalivapauteen (vaalilain 56 §). Oikeusministeriön vaaliohjeen (Vaaliohjeet, Ennakoäänestys ulkomailla 2006, s. 29) mukaan "vaalitoimitsijan on huolehdittava siitä, että järjestys ennakoäänestyspaikassa ja sen välittömässä läheisyydessä säilyy moitteettomana ja vaalitoimitus sujuu häiriöttä. Ennakoäänestyspaikassa saapuvilla olevien on noudatettava niitä määräyksiä, joita vaalitoimitsija harkitsee tarpeelliseksi antaa".

Äänestyspaikalla mukana olleet vaalitoimitsijat kiistävät yrittäneensä puheina tai muilla keinoin vaikuttaa Pattayan ennakoäänestyksessä äänestäjien vaalivapauteen. Minulla ei ole saamani selvityksen perusteella syytä asettaa tätä vaalitoimitsijoiden näkemystä kyseenalaiseksi. Mielestäni asiassa ei ole syytä

epäillä vaalitoimitsijoiden yrittäneen vaalilain 56 §:ssä tarkoitetulla tavalla vaikuttaa äänestäjien vaalivapauteen.

Vaalitoimitsijana toiminut sen sijaan myöntää "käyttäneensä Halosen nimeä" puhuessaan vaalihuoneiston oven vieressä tuttaviansa kanssa. Hänen mukaansa myös toinen vaalivirkailija oli maininnut Halosen nimen. Oikeusministeriö pitää omassa selvityksessään ehdokkaan nimen toistamista vaaliviranomaiselle sopimattomana käyttäytymisenä. Tällainen käyttäytyminen voidaan oikeusministeriön mielestä kokea yritykseksi vaikuttaa äänestäjän vaalivapauteen.

Oikeusministeriön näkemys on mielestäni perusteltu. Vaalitoimitsijoiden tehtävänä on huolehtia äänestäjien vaalivapauden toteutumisesta ja siitä, että ennakoäänestyspaikassa ei pidetä äänestäjien ratkaisuihin mahdollisesti vaikuttavia puheita ja valvoa sitä, että äänestäjät käyttäytyvät asianmukaisesti. Luonnollisesti heidän tulee itse pidättäytyä kaikesta sellaisesta, joka saatetaan kokea vaaleja tai vaalivapauden toteutumista häiritseväksi. Tehtävään sopimattomana pidän sitä, että vaalitoimitsijat ennakoäänestyksen aikana keskustelevat äänestäjien läsnä ollen ehdokkaista.

Saadun selvityksen perusteella vaalitoimitsijat mainitsivat Tarja Halosen nimen tuttaviansa kanssa käytyjen keskustelujen aikana ilman tarkoitusta vaikuttaa äänestäjien käyttäytymiseen. Vaikka äänestystilanteen ja vaalitoimitsijoiden käymien keskustelujen luonteen arvioiminen jälkikäteen on vaikeaa, näyttää kyse olleen lähinnä oman tehtävän luonteeseen liittyvästä ajattelemattomuudesta ja ymmärtämättömyydestä. Menettely on joka tapauksessa ollut käsitykseni mukaan vaalitoimitsijalle sopimatonta.

Kiinnitän vastaisen varalle Pattayan ennakoäänestyspaikassa vaaleista vastuussa olleen vaalivirkailijan huomiota siihen, että vaalitoimitsijan on huolehdittava siitä, että järjestys ennakoäänestyspaikassa ja sen välittömässä läheisyydessä säilyy moitteettomana ja vaalitoimitus sujuu häiriöttä. Vaalitoimitsijan on itse pidättäydyttävä äänestäjien läsnäollessa ehdokkaita koskevista keskusteluista ennakoäänestyksen aikana. Kiinnitän Bangkokin suurlähetystön ja vaalitoimitsijan huomiota tässä esittämiini näkökohtiin.